5.ULUSLARARASI SELÇUK BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ 14-15 ARALIK 2024 KONYA

Editörler:

Prof. Dr. İlker Türker

Dr. Khadija Hassan Ali Al-Qusayr

KONGRE KİTABI

İKSAD Publishing House

www.isarconference.org

INDEX

CONGRES ID		I-VII
PROGRAM		VIII-LX
GALLERY		LXI-LXXVI
ACADEMIC INCENTIVE		LXXVII
NOTIFICATIONS		LXXVIII

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

5. INTERNATIONAL SELCUK SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

DATE AND PLACE

KONYA ON 14-15 DECEMBER 2024 ONLINE PRESENTATIONS

ORGANIZATION

ISARC INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

GENERAL COORDINATOR

Uzm. Yasemin AĞAOĞLU

EDITOR

Prof. Dr. İlker Türker

Dr. Khadija Hassan Ali Al-Qusayr

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Cenk YAVUZ
Prof. Dr. Mahire HÜSEYNOVA
Prof. Dr. İbrahim BAYRAMOV
Doç. Dr. Abdulkerim DİLER
Doç. Dr. Ahmet AKKÖSE
Doç. Dr. Elif Feyza TOPDAŞ
Doç.Dr. Gönül HASANOVA
Doç. Dr. Gönül SAMEDOVA
Doç. Dr. Malik YILMAZ
Doç. Dr. Neslihan ŞAHİN
Doç. Dr. Nursen IŞIK
Doç. Dr. Özlem ÜLGER DANACI
Doç. Dr. Sahure YARİŞ
Doç. Dr. Sancar BULUT
Doç.Dr.Şükrü KALAYCI
Doç. Dr.Tamer TURGUT
Doç. Dr. Volkan ŞENAY
Doç. Dr. Zamıg TEHMEZOV
Dr.Aykan ÇOŞKUN
Dr. Aykan ÇOŞKUN
Dr. Burcu AYDEMİR ŞENAY
Dr. Elvan CAFEROV
Dr.Hayri YILDIRIM
Dr. Nazlı KARAMAN
Dr. Nevim TÜZÜN

ISBN: 978-625-378-154-5

SCIENCE AND ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER
Bandırma Onyedi Eylül University

Prof. Dr. Ali AKİL
Saiyed Parul University

Prof. Dr. Anwar Ali Shah G. SYED
University Of Sindh Jamshoro

Prof .Dr. Aparna SRIVASTA
Noida International University

Prof. Dr. Aylin YALÇIN SARIBEY
Üsküdar University

Prof. Dr. Cengiz SARIKÜRKCÜ
Afyonkarahisar University

Prof. Dr. Cenk YAVUZ
Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Faiz Muhammad SHAİKH
Sindh Agriculture University Tando Jam

Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR
Ankara Hacı Bayram Veli University

Prof. Dr. Haluk ÖZPARLAK
Selcuk University

Prof. Dr. Hasan Hüseyin DOĞAN
Selcuk University

Prof. Dr. Hazim Abd Mohammed ALJEWAREE
Alkıtab University

Prof. Dr. Hülya ÇİÇEK
Gaziantep University

Prof. Dr. Ivan PAVLOVİC
Scientific Institute of Veterinary Medicine of Serbia

Prof. Dr. İbrahim BAYRAMOV
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Jaın SADHNA
Unıversıty Of Delhı

Prof. Dr. Manole COJOCARU
Titu Maiorescu University

Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN
Siirt University

Prof. Dr. Miguel GONCALVES
Polytechnic University of Coimbra | Coimbra Business School

Prof. Dr. Morakeng Edward
Kenneth LEBAKA
University Of Zululand

Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU
Cumhuriyet University

Prof. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ
Osmaniye Korkut Ata University

Prof. Dr. Mustafa Onur ALADAĞ
Selçuk University

Prof. Dr. Nurdan KALAYCI
Gazi University

Prof. Dr. Mustafa METE
Gaziantep University

Prof. Dr. Orhan ZEYBEK
Balıkesir University

Prof. Dr. Selahattin YAVUZ
Erzincan Binali Yıldırım University

Prof. Dr. Sevi ÖZ
Ankara Hacı Bayram
Veli University

Prof. Dr. Songül ÇAKMAKÇI
Atatürk University

Prof. Dr. Zharkynbıke SULEIMENOVA
Kazakh Natıonal Women's Pedagogıcal Unıversıty

Doç. Dr. Betül GÜZELDİR
Atatürk Üniversitesi

Doç.Dr. Elif Feyza TOPDAŞ
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Fariz AHMADOV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Assoc. Prof. Dr. Abdulkerim DİLER
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Adil AKINCI
Bilecik Şeyh Edebali University

Assoc. Prof. Dr. Ahmet AKKÖSE
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Armel MBON
Marien Ngouabi University

Assoc. Prof. Dr. Azimbaeva GULBAYRA
Kazakh National Women's Pedagogical University

Assoc. Prof. Dr. Elif Feyza TOPDAŞ
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Fariz AHMADOV
Azerbaycan Devlet İktisat University

Assoc. Prof. Dr. Faruk KALAY
Yüzüncü Yıl University

Doç. Dr. Gönül SAMEDOVA
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Doç. Dr. Hasan TELLİ
Mersin University

Assoc. Prof. Dr. İsa YILDIRIM
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. İkramettin DAŞDEMİR
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Kalsoom TARIQ
Khyber Girls Medical Collage

Assoc. Prof. Dr. Naseem AKHTER
Shaheed Benazir Bhutto Women University

Assoc. Prof. Dr. Neslihan ŞAHİN
Sivas Cumhuriyet University

Assoc. Prof. Dr. Nursen IŞIK
Dicle University

Assoc. Prof. Dr. Oqtay QULİYEV
Azerbaycan Devlet İktisat University

Assoc. Prof. Dr. Ömer Faruk RENÇBER
Gaziantep University

Assoc. Prof. Dr. Özlem KAYA
Uşak University

Assoc. Prof. Dr. Reyhan DADAŞOVA
Azerbaycan Devlet Pedagoji University

Assoc. Prof. Dr. Rozina KHATTAK
Shaheed Benazir Bhutto Women University

Assoc. Prof. Dr. Sahure YARİŞ
Dicle University

Assoc. Prof. Dr. Salman Bashir MEMON
Shah Abdul Latif University

Assoc. Prof. Dr. Sancar BULUT
Kayseri University

Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz University

Assoc. Prof. Dr. Syed Ali
Raza NAQVI
Government College University Faisalabad

Assoc. Prof. Dr. Şükrü KALAYCI
Gazi University

Assoc. Prof. Dr. Tamer TURGUT
Atatürk University

Assoc. Prof. Dr. Victoria POSTOLACHE
Alecu Russo Balti State University

Assoc. Prof. Dr. Volkan ŞENAY
Bayburt University

Doç. Dr. Zamıg TEHMEZOV
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Aygün MEHERREMOVA
Bakü Devlet University

Dr. Ali ARSHAD
University Utara

Dr. Ajay B. GADİCHA
Sant Gadge Baba Amravati University

Dr. Amira TANDİROVİC GURSEL
Adana Alparslan Türkeş University of Science and Technology

Dr. Aqil MEMMEDOV
Azerbaycan Devlet
İktisat University

Dr. Babak SAFAEI
Tsinghua University

Dr. Bhavtosh AWASTHİ
Jecrc University India

Dr. Chems Eddine BOUKHEDIMI
University of Tizi Ouzou

Dr. Elşen MEMMEDLİ
Azerbaycan Devlet
İktisat University

Dr. Faisal SULTAN
Hazara University

Dr. Ghanshyam BARMAN
Uka Tarsadia University

Dr. Gülnar MİRZEYEVA
Azerbaycan Devlet
İktisat University

Dr. Gülşen MEHERREMOVA
Azerbaycan Diller University
Dr. Hassan ZARIOUH
Mohammed First University

Dr. Iram Liaqat AWAN
Government College University

Dr. Irina-Ana DROBOT
Technical University of Civil Engineering Bucharest,
Romania

Dr. Joanna HERNİK
West Pomeranian
University of Technology

Dr. Moses Adeolu AGOI
Lagos State
University of Education

Dr. Muhammad IMRAN
Government College
University Faisalabad

Dr.Muhammed IMRAN
Goverment Collage University Faisalabat

Dr. Nurhoca AKBULAYEV
Azerbaycan Devlet
İktisat University

Dr. Rida ZULFİQAR
University of Szeged

Dr. Taha Yasin ÖLMEZTOPRAK
Adıyaman University

Dr. Tatia DOLİDZE
European University

Dr. Yaşar SUBAŞI
Van Yüzüncü Yıl University

ISARC

5. INTERNATIONAL SELÇUK

SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

14-15 DECEMBER 2024

KONYA

CONGRESS PROGRAM

Join Zoom Meeting:

Meeting ID: 857 4227 4132

Passcode: 150170

https://us02web.zoom.us/j/85742274132?pwd=CiwN7eVZG1DKBZqRwKzAzjWpod9bF8.1

PARTICIPATING COUNTRIES

Algeria- Bangladesh-India-Indonesia-Iraq- Iran-Kazakhistan-Korea-Malaysia- Mexico-Nigeria- Pakistan-Romania- Russia-Slovakia-Saudi Arabia-Tunisia-UK-West Africa-Vıetnam

14.12.2024
SATURDAY / 11:30-13:30

SESSION-3 HALL-11
MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. İsmail EFE

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lect. Dr. Cansu ORAL	Bitlis Eren Üniversity	Telling The Untravelled Paths Of History: The Ideological And Cultural Functions Of Uchronie Narratives
Lect. Dr. Cansu ORAL	Bitlis Eren Üniversity	The World Of Persons In Refik Halid Karay Novel Dört Yapraklı Yonca
Lect. Umut ERDOĞAN Lect. Oğuzhan YILDIRIM	Bolu Abant İzzet Baysal University	A Different Approach To The Purpose Of Divânu Lugâtı't-Türk In The Context Of Its Prologue
Assoc. Prof. Dr. İsmail EFE	Kırıkkale Üniversity	Security Problems In Sinop During The Years Of National Struggle And Preparations For Rebellion Against The National Movement
Assoc. Prof. Dr. İsmail EFE	Kırıkkale Üniversity	Atatürk Idea Of The Republic That Gave The Turkish Nation The Right To Sovereignty
Assist. Prof. Dr. Dursun ÇELİK Yasemin EYCEYURT	Süleyman Demirel University	Mandatory Religious Courses Within The Scope Of Freedom Of Religion And Conscience
Assist. Prof. Dr. Fuat İNCE	Suleyman Demirel University	Overview Of The Concept Of Informed Consent In Medical Interventions
Assist. Prof. Dr. Fuat İNCE	Suleyman Demirel University	The Nobel Prizes In Physiology Or Medicine From The Perspective Of History Of Medicine And, The Last Five Years (2020-2024)
Gentrit SMAKAJ	-------	Macedonia Before The Second Constitutional Monarchy: Events And Developments

AUTHORS	TITLE	NO
Lect. Dr. Naci Atalay DAVUTOĞLU	Between Mushroom Management And Brainstorming Technique The Paradoxical Relationship	631-639
Lect. Dr. Naci Atalay DAVUTOĞLU Lect. Dr. Mustafa ERBİR	Between The Proxy Theory And Governance In Management The Deterministic Relationship	640-649
Assist. Prof. Dr. Kartal SOMUNCU	Analysis Of Herding Behavior In The Bist-100 Index During The 2020-2024 Period	650-656
Assist. Prof. Dr. Kartal SOMUNCU	The Existence Of Feedback Trading In Borsa Istanbul: An Analysis Of The 2020-2024 Period	657-662
Assoc. Prof. Dr. Gonca KÖSE	A Bibliometric Analysis On Demarketing Strategy In Advertising	663-680
Prof. Dr. İsmail BAKAN Prof. Dr. Burcu ERŞAHAN İrem Naz DALOĞLU	The Relationship Between Organizational Cynicism And Job Satisfaction: A Field Study	681-689
Lect. Dr. Zeliha SÜNBÜL KOÇAK	Barriers To Smes' Technology Adoption In Sustainability Accounting	690-691
Emre KAYMAK	Labor Turnover Rate In The Matching Model	692-693
Assist. Prof. Dr. Mehmet GÖKERİK Lect. Ebubekir IŞIK	Social Media Marketing: Shaping Brand Awareness, Purchase,And Corporate Reputation	694-705
Assist. Prof. Dr. Mehmet GÖKERİK	The Academic Map Of Studies On Social Marketing And Ethics	706-719
Hatice TATAR	Kahramanmaras Pepper And Foreign Trade: Production Processes, Export Performance And Economic Effects	720-738
Lect. Dr. Cansu ORAL	Telling The Untravelled Paths Of History: The Ideological And Cultural Functions Of Uchronie Narratives	739-741
Lect. Dr. Cansu ORAL	The World Of Persons In Refik Halid Karay Novel Dört Yapraklı Yonca	742-752
Lect. Umut ERDOĞAN Lect. Oğuzhan YILDIRIM	A Different Approach To The Purpose Of Divânu Lugâtı't-Türk In The Context Of Its Prologue	753-755
Assoc. Prof. Dr. İsmail EFE	Security Problems In Sinop During The Years Of National Struggle And Preparations For Rebellion Against The National Movement	756-767
Assoc. Prof. Dr. İsmail EFE	Atatürk Idea Of The Republic That Gave The Turkish Nation The Right To Sovereignty	768-788
Assist. Prof. Dr. Dursun ÇELİK Yasemin EYCEYURT	Mandatory Religious Courses Within The Scope Of Freedom Of Religion And Conscience	789-810
Assist. Prof. Dr. Fuat İNCE	Overview Of The Concept Of Informed Consent In Medical Interventions	811-818
Assist. Prof. Dr. Fuat İNCE	The Nobel Prizes In Physiology Or Medicine From The Perspective Of History Of Medicine And, The Last Five Years (2020-2024)	819-828
Gentrit SMAKAJ	Macedonia Before The Second Constitutional Monarchy: Events And Developments	829-830
Assist. Prof. Dr. Hasbi KIZILHAN	Kinematical Analysis of Slider Crank Mechanism by Using Geogebra	831-843

TIBBİ MÜDAHALELERDE AYDINLATILMIŞ ONAM KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Asst. Prof. Dr. Fuat İNCE
Suleyman Demirel University, Faculty of Medicine, Department of History of Medicine and Ethics
ORCID ID: 0000-0002-2887-7512

ÖZET

Aydınlatılmış onam, kişinin kendisine yapılacak her türlü tıbbi müdahaleyi bilmesi ve karar verme hakkı olması görüşünü temel alır. Evrensel tıp etiği ilkelerinden birisi olarak kabul edilen özerklik ilkesine dayanır. İyi hekimlik uygulamalarının gerekleri arasındadır. Tedavinin kabul edilmemesi veya kabulü hasta kişinin veya kanuni temsilcisinin iradesindedir. Aydınlatılmış onamda hekim tıbbi müdahalede bulunacağı ve tedavi edeceği hastaya yeterli bilgiyi sade ve anlaşılır bir dille vermelidir. Hasta karar vermek için yeterli kapasiteye sahip olmalıdır. Kabul edip etmeme hastanın özgür iradasiyle geçekleşmelidir. Aydınlatılmış onamda; müdahale veya tedavinin doğru tanımı, riskler ve yararlar, olumlu vey olumsuz sonuçlar, varsa alternatif tedavi yöntemleri ile bunların yararları ve riskleri ile iyileşme ve normal etkinliklere döneceği tahmini süre gibi parametreler hastalara açıklanmalıdır.Aydınlatılmış onamda hastanın makul sürede değerlendirme ve karar verebilmesi için bilgilendirmenin müdahaleden en az 24 saat önce yapılması söz konusudur. Aydınlatılmış onam,uygulamayı yapacak hekim tarafından veya müdahalenin yürütülmesindeki sorumlu hekim tarafından alınmalıdır. Hastanın bizzat kendisi bilgilendirilmelidir. Hasta bir başkasının bilgilendirmesini talep ederse kendisinden imzalı belge alınarak kayıt altına alınmalıdır. Hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden onam alınmalıdır. Yasal temsilcisinin izni olsa dahi çocuğun kendisinin de bilgilendirmeye katılması çok önemlidir. Acil durumlarda da imkanlar elverdiği ölçüde aydınlatılmış onam alınmalıdır. Ancak onam alınmasının mümkün olmadığı acil durumlarda kişinin sağlığı için acil müdahale derhal yapılabilir. Hastanın kendisine gelmesi ile birlikte bundan sonra yapılacak müdahalelerde aydınlatılmış onamın alınması gerekmektedir. Etik boyutu ile birlikte hukuki yönü de bulunan aydınlatılmış onamla ilgili hususlar yapılan yasal düzenlemelerde tüm yönleriyle vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tıbbi müdahale, aydınlatılmış onam, etik, hasta, hukuk

OVERVIEW OF THE CONCEPT OF INFORMED CONSENT IN MEDICAL INTERVENTIONS

ABSTRACT

The informed consent is based on the view that the person should know and have the right to decide on any medical intervention to be performed on him/her. It is based on the principle of autonomy, which is accepted as one of the universal principles of medical ethics. It is among the requirements of good medical practice. Refusal or acceptance of treatment is at the will of the patient or his/her legal representative. In informed consent, the physician must provide sufficient information in a simple and understandable language to the patient to whom medical intervention and treatment will be performed. The patient must have sufficient capacity to make a decision. Acceptance or rejection must be of the patient's free will. In informed consent; parameters such as the correct definition of the intervention or treatment, risks and benefits, positive or negative consequences, alternative treatment methods, if any, and their benefits and risks, and the estimated time to recover and return to normal activities should be explained to patients. In informed consent, it is necessary to inform the patient at least 24 hours before the intervention so that the patient can evaluate and decide in a reasonable time. Informed consent must be obtained by the physician who will perform the application or by the physician responsible for the execution of the intervention. The patient himself/herself must be informed. If the patient requests that someone else be informed, a signed document must be obtained and recorded. If the patient is a minor or incapacitated, the consent of the parent or guardian must be obtained. Even with the permission of the legal representative, it is very important that the child himself/herself participates in the information. In emergency situations, informed consent should be obtained to the extent possible. However, in emergency situations where it is not possible to obtain consent, emergency intervention can be performed immediately for the health of the person. After the patient comes to himself, informed consent must be obtained in the subsequent interventions. Issues related to informed consent, which has a legal aspect as well as an ethical dimension, are emphasised in all aspects in the legal regulations.

Keywords: Medical intervention, informed consent, ethics, patient, law

1.GİRİŞ

Sağlığın korunması, hastalıkların tanı ve tedavisi için gerekli mesleki yükümlülükler ile standartlara uygun olarak tıp mesleğini icraya yetkili kişiler tarafından tıbbın sınırları içinde gerçekleştirilen fiziki ve ruhi girişimleri tıbbi müdahale olarak tanımlanmak mümkündür (HHY 1998). Bu tanım, tıbbi müdahalenin ne amaçla, kim tarafından, hangi sınırlar dahilinde ve ne şekilde yapılacağını açıkladığı için yeterince anlaşılır bir içeriğe sahiptir (Koru 2021). Aşı yapılmasından cerrahi işlemlere kadar tıbbi müdahalenin bir çok çeşidi vardır. (Gülsevin 2023).

Kişilik haklarının en temel unsuru olan insan vücuduna dokunulması yasak olup, insan vücuduna yapılacak müdahaleler hukuki ve cezai yaptırımlarla karşı karşıyadır. Tıbbi müdahaleler ise bu yasağın bir istisnasıdır (Koru 2021). Bununla birlikte insan vücudunun dokunulmazlığına müdahale anlamı taşıyan tıbbi müdahalelerin hukuka uygun olması ve hekimlerin herhangi bir hukuki sorumluluklarının olmaması için tıbbi müdahalenin hukuka uygunluk şartlarını sağlaması gerekir. Bu şartlar; "yetkili hekim tarafından gerçekleştirilme", "endikasyon", "hastanın aydınlatılması ve rızasının alınması" ile "tıbbi müdahalenin özenli şekilde gerçekleştirilmesi" olarak sıralanabilirler (Gülsevin 2023).

Tıbbi müdahale hakkı öncelikle hekimlerdedir. Ancak bazı müdahaleler bakımından diğer sağlık profesyonelleri de yetkilidir. Hemşire, ebe, fizyoterapist ve diyetisyen gibi diğer sağlık meslek mensupları kendilerini ilgilendiren ve yetkili oldujları tıbbi müdahalelerde bulunabilirler. Bununla birlikte sağlık sektöründe yer almalarına ve hatta bu nedenle sağlık çalışanı olarak adlandırılmalarına ragmen şoför, hizmetli ve gassal gibi meslekleri yapanların tıbbi müdahale yetkisi yoktur. Ancak bunun da istisnası acil ve ilk yardım gerektiren durumlardır (Tanık 2023).

Endikasyon ise tıbbi açıdan bir gereklilik olup, tıbbi müdahalenin sebebidir. Bununla birlikte tıbbi müdahalede hukuka uygunluk için endikasyonun tek başına aranması yerine diğer etkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Bunları; tanı, tedavi, önleme, nüfus planlaması amaçları gibi sıralamak mümkündür. Tıbbi gereklilik olmadan yapılan, bir tedavi amacı olmayan ve sadece güzellik, şan ve şöhret kazanmak amacıyla yapılan tıbbi müdahalelerin hukuka uygunluğu bugün de tartışılmaktadır. Bu konuda uygun olmadığına ve uygun olduğuna dair görüşler mevcuttur (Tanık 2023).

Hiç şüphesiz ki hekimler uygulacakları yöntemi seçmede özgürdürler. Bununla birlikte elbette ki tıp biliminin belirlediği sınırlara uymak zorundadırlar. Hekimler tıbbi uygulamalarında klavuzlarda yer alan ve kabul görmüş yöntemleri bilmelidirler. Ayrıca özellikle son dönemlerde tıp teknolojilerinde yaşanan gelişmeler baş döndürücüdür. Bu nedenle hekimlerin kendilerini sürekli geliştirmeleri ve güncel teknolojiyi takip etmeleri gerekir. Tedavi amacı gütmeyen sadece tecrübe kazanımına yönelik uygulamalar ve denemeler hastalar üzerinde yapılmamalıdır (Tanık 2023).

Hastaya rızası dışında hiç bir tıbbi müdahale uygulanamaz. Tıbbi müdahale için olmazsa olmaz şart olarak aranan rıza kendi başına yeterli değildir. Bunun için hastanın neye rıza verdiğini bilmesi yani aydınlatılması gerekir. Rıza yeteri kadar aydınlatılmış hastadan alınırsa anlam taşımaktadır. Rıza yalnızca aydınlatmanın yapıldığı müdahale ile sınırlıdır. Hasta veya yetkili vasisi tarafından verilen rızanın dokümante edilmiş, yani aydınlatılmış onam formu olarak hazırlanması ve rızanın imzalı olması esastır. Bununla birlikte bazı durumlarda sözlü ve hatta zımni rıza da geçerlidir (Tanık 2023).

Bu çalışmada tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam kavramına genel bir bakış ve bu kavrama dair hususlar ele alınmaya çalışılmıştır.

2.AYDINLATILMIŞ ONAM

Aydınlatılmış onam, kişinin kendisine yapılacak her türlü tıbbi müdahaleyi bilmesi ve karar verme hakkı olması görüşünü temel alır. Hastalık anında kişilerin haklarını korur ve kanuni olarak da güvence altına alır. Aydınlatılmış onam evrensel tıp etiği ilkelerinden birisi olarak kabul edilen “özerklik” ilkesine dayanır (Pakiş 2018). Diğer evrensel etik ilkeleri ise “zarar vermeme”, “yararlılık”, “özerklik” ve adalet ilkeleridir (TTB 2012). Bununla birlikte evrensel tıp etiği ilkeleri olarak sadece bu dört ilkenin esas alınmasının ne kadar doğru olacağına dair veya temel etik ilkelere ilişkin farklı tanımlara yer veren çalışmalar da bulunmaktadır (Güven 2014; Aydın&Ersoy 1995).

Aydınlatılmış onam iyi hekimlik uygulamalarının gerekleri arasındadır. Tedavinin kabul edilmemesi veya kabulü hasta kişinin ya da kanuni temsilcisinin iradesindedir. Standart bir aydınlatılmış onamda, hekim; tıbbi müdahalede bulunacağı ve tedavi edeceği hastaya yeterli bilgiyi sade ve anlaşılır bir dille vermelidir. Hasta karar vermek için yeterli kapasiteye sahip

olmalıdır. Kabul edip etmeme hastanın özgür iradesiyle geçekleşmelidir. Bu şartlar dahilinde oluşabilecek komplikasyonlarda hekimin hukuki sorumluluğu yoktur. Bunun da istisnası hatalı tıbbi uygulamalardır (Pakiş 2018; Erdoğan vd. 2011).

Aydınlatılmış onamda; "müdahale veya tedavinin doğru tanımı", "riskler ve yararlar", "olumlu vey olumsuz sonuçlar", "varsa alternatif tedavi yöntemleri ile bunların yararları ve riskleri" ile "iyileşme ve normal etkinliklere döneceği tahmini süre" gibi parametreler hastalara açıklanmalıdır (Pakiş 2018; Erdoğan vd. 2011).

Aydınlatılmış onam; "hastalığın tanısı", "hastalığın nedenleri", "hastalığın seyri", "önerilen tedavi veya uygulamanın yapısı ve amacı", "tedavi için öngörülen uygulamanın süresi", "önerilen tedavi veya uygulamanın riskleri, komplikasyonları ve sonuçları", "önerilen tedavi veya uygulamaya alternatif tedavi seçenekleri", "önerilen tedavi veya uygulama reddedilirse hastalığın yaratabileceği sonuçlar", "önerilen tedavi veya uygulama kabul edilirse avantajları ve beklenen sonuçları", "tedaviyi ya da uygulamayı kimin gerçekleştireceği" bilgilerini içermelidir (Pakiş 2018).

Aydınlatılmış onamda hastanın makul sürede değerlendirme ve karar verebilmesi için bilgilendirmenin müdahaleden en az 24 saat önce yapılması söz konusudur. Böylece hasta kendisine yapılacak müdahale ve geleceği hakkında düşünebilecek, ailesinden ve belki de başka hekimlerden görüş alabilecektir. Ayaktan yapılan tedavilerde aynı gün aydınlatma yapılması yeterli kabul edilmektedir (Pakiş 2018).

Aydınlatılmış onam, uygulamayı yapacak hekim tarafından veya müdahalenin yürütülmesindeki sorumlu hekim tarafından alınmalıdır. Hastanın bizzat kendisi bilgilendirilmelidir. Hasta bir başkasının bilgilendirmesini talep ederse kendisinden imzalı belge alınarak kayıt altına alınmalıdır. Hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden onam alınmalıdır (Pakiş 2018).

Yasal temsilcisinin izni olsa dahi çocuğun kendisinin de bilgilendirmeye katılması çok önemlidir. Acil durumlarda da imkanlar elverdiği ölçüde aydınlatılmış onam alınmalıdır. Ancak onam alınmasının mümkün olmadığı acil durumlarda kişinin sağlığı için acil müdahale derhal yapılabilir. Hastanın kendisine gelmesi ile birlikte bundan sonra yapılacak müdahalelerde aydınlatılmış onamın alınması gerekmektedir (Pakiş 2018).

Aydınlatılmış onamda eksik aydınlatma ve kandırma unsurları varsa veya onam tehdit yoluyla ve baskı altında alınmışsa geçersizdir. Ayrıca bazı hastalıkların tedavisi kanunen zorunludur. Bu durumlarda toplum sağlığını korumak için hasta veya yasal temsilcisinin aydınlatılmış onamının olması aranmadan tedavi yapılır. Bir diğer husus olarak hasta vermiş olduğu onamı dilediği zaman geri alma hakkına sahiptir (TTB 2012).

Aydınlatılmış onam kavramıyla ilgili yüksek yargı kararlarını ele alan bir çalışmada, Danıştay'a intikal etmiş ve İdareye karşı açılmış 18 temyiz davasının incelenmesinin neticesinde kararlarda 18 davanın tamamındaki bilgilendirme dokümanları "yetersiz bilgilendirme" olarak tanımlanmıştır. Kaldı ki bu davalardan sadece bir tanesinde aydınlatılmış onam formunun olduğu, birinde formun olduğu; ancak, hastanın imzasının olmadığı, geriye kalan 16 davada ise dosyada yer alan dokümanların arasında aydınlatılmış onam formunun olmadığı bilgisine yer verilmiştir. 18 dava için hazırlanan bilirkişi raporlarında İdarenin kusuru olmadığı belirtilmesine rağmen Danıştay tüm davaları hasta lehine bozmuştur (Sönmez 2022).

Aynı çalışmada Yargıtay'a intikal eden 10'u ceza, 62'si de hukuk davaları olmak üzere toplam 72 dava ele alınmıştır. Bu davaların 13'ü plastik cerrahi, 11!i genel cerrahi ve yedisi de kadın doğum olmak üzere çeşitli branşları ilgilendiren davalardır. Bu davalardan 36'sında aydınlatılmış onam formu varken, bir dava dosyasındaki form hasta yakınına imzalatılmış, bir dosyada formun sahte olduğu iddiasının ileri sürüldüğü, bir dosyadaki kararın mahkemenin yetkisizlik kararı nedeniyle tespit edilemediği ve 33 davada ise aydınlatılmış onam formunun bulunmadığı bilgisine yer verilmiştir. Aydınlatılmış onam formlarından ise sadece dokuz tanesinin hastayı tam bilgilendirir nitelikte olduğu görülmüştür. Davalarla ilgili bilirkişi raporlarında; 61'inde oluşan durumun komplikasyon olduğu ve ihmal olmadığı görüşü varken ikisinde hekim ihmalinden bahsedilmiştir. Bunların haricinde iki bilirkişi görüşü Yargıtay tarafından yetersiz bulunmuş, yedi görüş hakkında ise bilgi edinilememiştir. Yargıtay tarafından incelenen davaların 59'unda hasta lehine bozma, birinde hasta lehine onama, üçünde hekim lehine bozma, yedisinde hekim lehine onama, birinde eksik soruşturma nedeniyle soruşturmanın tekrarına ve birinde de yetkisizlik kararı vermiştir (Sönmez 2022).

3.SONUÇ

Görüldüğü üzere etik boyutu ile birlikte hukuki yönü de bulunan aydınlatılmış onamla ilgili hususlar yapılan yasal düzenlemelerde tüm yönleriyle vurgulanmıştır. Aydınlatılmış onam

kavramını bütün boyutlarıyla ve yönleriyle açıklayan uluslararası ve ulusal düzenlemeler mevcuttur.

Dünya Tabipleri Birliği tarafından 1981 yılında yayımlanan "Lizbon Bildirgesi", 1994 tarihli "Amsterdam Bildirgesi", 1995 tarihli "Bali Bildirgesi", Avrupa Konseyi üyesi devletler ve bazı konsey üyesi olmayan devletler tarafından imzalanan ve Türkiye'de de 2004 yılında yürürlüğe giren "İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi" ve 2002 tarihli "Avrupa hasta Hakları Şartı" aydınlatılmış onam konusunda uluslararası düzenlemelere örneklerdir (Sönmez 2022).

Ulusal düzenlemeler ise; "Hasta Hakları Yönetmeliği", "Tıbbi deontoloji Nizamnamesi", "1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun", "2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun", "2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkınrda Kanun" ve "Türk Tabipleri Birliği-Hekimlik Meslek Etiği Kuralları" olarak sayılabilirler (Sönmez 2022).

Aydınlatılmış onamın "tıbbi müdahelede etik ve hukukla" olan ilişkisi ve bu kavramın tam olarak anlaşılması bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu konuda sadece hekimlerin ve sağlık profesyonellerinin sorumluluklarının yanında halkın farkındalığının artırılması, bu konuda yaygın bilgilendirme ve eğitimlerin yapılması önemlidir.

Ayrıca yargı kararları incelendiğinde görülmüştür ki ilk bakılan hususlardan birisi de aydınlatılmış onam formunu olup olmadığıdır. Varsa da bunlar "yeterli aydınlatılmış onam kriterlerini taşımakta mıdır, formlarda imza var mıdır, varsa kim imzalamıştır?" gibi sorulara muhatap olmaktadır. Bu nedenle tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onamın alınmasının, bu konuda özenli ve dikkatli davranılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

4.KAYNAKLAR

Aydın, E., Ersoy, N. (1995). Tıp etiği ilkeleri. *Turkiye Klinikleri J Med Ethics*. 3(2):48-52.

Erdoğan, N., Kara, M., Hızal, A. ve Hızal SA. (2011). Aydınlatılmış onam: uygulama ve tıp hukuku açısından sorunlar. *Erciyes Tıp Dergisi*. 33(2):165-170.

Gülsevin, O. (2023). *Tıbbi müdahalede aydınlatmanın zamanı.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Ü. SBE, İzmir.

Güven, T. (2014). Türkiye'deki tıp etiği tartışmalarının ana eksenleri ve sorunları: Eleştirel bir değerlendirme. *TJOB.* 1(1):13-24. https://doi.org/10.5505/tjob.2014.10820

Hasta Hakları Yönetmeliği [HHY]. (01/05/1998). *Resmi Gazete.* https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden erişildi.

Koru, O., (2021). Tıbbi müdahalenin hukuka uygunluğu: Endikasyon şartı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.* 12(2), 491-500. https://doi.org/10.21492/inuhfd.899101

Pakiş, I. (2018). Aydınlatılmış onam. Mirici, A. & Akgül Kalkan, E. (Ed.), *Göğüs hastalıklarında bilirkişilik* İçinde (29-43). İstanbul:Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği.

Sönmez, A. (2022). *Türkiye Cumhuriyeti'nde yüksek yargı kararları çerçevesinde aydınlatılmış onamın incelenmesi ve hekimlerin aydınlatılmış onama yaklaşımları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Ü. SBE, Çankırı.

Tanık, S. (2023). *Tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onam.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Ü. SBE, İzmir.

Türk Tabipleri Birliği [TTB]. (2012). *Hekimlik meslek etiği kuralları*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi.

.